

Franckesche Stiftungen zu Halle

Pauli Manutii Epistolarum Libri XII

Manuzio, Paolo

Lipsiæ, Apud Johann. Herebord. Klosium, Anno 1707.

VD18 11417161

Ad Pium IV. Medicem Pont. Max. In Lib. Reginaldi Poli Card. De Concilio.
XXIV. Argumentum.

Nutzungsbedingungen

Die Digitalisate des Francke-Portals sind urheberrechtlich geschützt. Sie dürfen für wissenschaftliche und private Zwecke heruntergeladen und ausgedruckt werden. Vorhandene Herkunftsbezeichnungen dürfen dabei nicht entfernt werden.

Eine kommerzielle oder institutionelle Nutzung oder Veröffentlichung dieser Inhalte ist ohne vorheriges schriftliches Einverständnis des Studienzentrums August Hermann Francke der Franckeschen Stiftungen nicht gestattet, das ggf. auf weitere Institutionen als Rechteinhaber verweist. Für die Veröffentlichung der Digitalisate können gemäß der Gebührenordnung der Franckeschen Stiftungen Entgelte erhoben werden.

Zur Erteilung einer Veröffentlichungsgenehmigung wenden Sie sich bitte an die Leiterin des Studienzentrums, Frau Dr. Britta Klosterberg, Franckeplatz 1, Haus 22-24, 06110 Halle (studienzentrum@francke-halle.de)

Terms of use

All digital documents of the Francke-Portal are protected by copyright. They may be downloaded and printed only for non-commercial educational, research and private purposes. Attached provenance marks may not be removed.

Commercial or institutional use or publication of these digital documents in printed or digital form is not allowed without obtaining prior written permission by the Study Center August Hermann Francke of the Francke Foundations which can refer to other institutions as right holders. If digital documents are published, the Study Center is entitled to charge a fee in accordance with the scale of charges of the Francke Foundations.

For reproduction requests and permissions, please contact the head of the Study Center, Frau Dr. Britta Klosterberg, Franckeplatz 1, Haus 22-24, 06110 Halle (studienzentrum@francke-halle.de)

[urn:nbn:de:gbv:ha33-1-198567](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:gbv:ha33-1-198567)

AD PIUM IV. MEDICEM
PONT. MAX.IN LIB. REGINALDI POLI CARD.
DE CONCILIO.

XXIV.

ARGUMENTUM.

Reginaldi Poli librum de Concilio editum, us, primo gratulatur Ecclesie de Pio IV. Pontifice, qui id agat, ut malis Ecclesie medeatur, ac propterea se Venetiis Romam evocarit ad libros sacros antea corruptos, quam emendatissime divulgandos: qua in re se Ecclesie operam suam fideliter prestiturum pollicetur. Et cum in eum finem quoque Concilium Tridentinum indictum sit, se initium facturum scribit à libro Reginaldi Poli de Concilio: in cuius laudes digreditur, narrans ipsum, ne Henrici actiones probaret, ex Anglia discessisse, Patavii aliquamdiu privatum vixisse, deinde à Paulo III. Pontif. Max. Romam evocatum, & Cardinalem creatum esse: denique in Anglica Legatione, regnante Maria, obuisse, relictis quibusdam libris: ex quibus cum Pius IV. P. M. nunc ejus de Concilio librum edendum curet, ipsius in Ecclesie dignitate restituenda studium commendat, longam ipsi vitam precatur, & rogat, ut artes liberales fovere pergat.

Optime consuluit Ecclesie suae Deus, atq; humano generi universo, cum in tanta rerum omnium perturbatione, & extremi jam periculi metu, Vicarium te suum, Pie IV. inter homines constituit,

ut

ut or
à sur
xition
tam
ceret
conf
quæ
omn
ad un
spect
rum
fed u
tam
dom
tiis, c
instit
nihil
qvip
à sup
invit
confi
facile
nym
pride
lium
qvibu
bros,
ptos,
eo op
dum
tas ma

ut omnibus malis prudentia tua mederetur, nosque à summis difficultatibus, vel impendenti potius exitio ereptos ad summam tranquillitatem, & optatam antea magis quàm speratam felicitatem traderet. Itaque nunc, tuis adducti præstantissimis & consiliis, & factis, maximè verò tua freti iustitia, quæ tibi prima, & antiquissima virtus est, fuitque in omni vita, boni viri ex transalpinis gentibus multi ad urbem confluunt; & qui tuas omnes curas eò spectare vident, non ut angustis paucorum annorum terminis tuæ fructus beneficentiæ definiatur, sed ut ad posteros quoque perveniat: hinc sibi certam omnium rerum, ac fortunarum suarum sedem domiciliumque constituunt. Me quidem Venetiis, domestico patris mei restituendæ antiquitatis instituto, & honestè satis, & commodè viventem, nihilque minùs, quàm de migratione, cogitantem; quippe cum ab egregiis sæpe civitatibus, atque adeo à superioribus Pontificibus semel & iterum optima invitatus conditione, nihil tamen unquam novi consilii cepissem; Tui Pontificatus fama Romam facillè perduxit. Nam, cum ab summo viro, Hieronymo Seripanda, cui tua sapientia, debitum jam pridem ejus integritati atque doctrinæ, in Cardinalium Collegio locum tribuit, literas accepissem, in quibus erat scriptum, cupere te sacros omnes libros, vel hominum incuriâ, vel improbitate corruptos, quàm emendatissimos pervulgari, velleque in eo operâ uti, & industriâ meâ; spatii ad deliberandum nihil sumpsi: statim rescripsi, cum tua voluntas maximæ legis vim pro summa tua non modò

potestate, verum etiam sapientiâ obtinere apud omnes debeat, ita me animatum, ita paratum esse, tibi ut in omnibus rebus libenter obsequerer, susceperem, quæcunque velles, agerem, & præstarem quidquid possem. Quo quidem tempore non mihi aut ulla novorum commodorum, quibus tamen ducuntur multi, est injecta cupiditas, aut honorum splendor mentis oculos præstrinxit: quanquam hæc ipsa cumulatè & expectari à tua liberalitate posse & omnibus præclare agentibus deferri à te solere intelligebam; sed, cum audirem, eas artes, quorum fructus immortalitas est, longo intervallo te Pontifice coli cœptas esse, suam religioni, ac veræ pietati dignitatem restitui: cedere virtutibus vitia, rationi amentiam, libidinem pudori, vim æquitati: hæc ego sum secutus, hæc omnibus & commodis, & honoribus anteposui. Erat præterea mihi non modo laudabile, & honestum; sed illustre etiam, & gloriosum vocari à Pio IV. Pontifice ad eam curam, ut sanctissimorum virorum scriptis, quibus humano generi salutaris doctrina continetur, emendandis, edendisque præessem. Quo in munere si mihi, non dico magnos labores excipere, (quis enim bono viro labor est pro tuenda Ecclesiæ dignitate, id est, pro communi salute recusandus?) sed si vitam ipsam profundere opus esset, egregiè mecum actum putarem. Atque ego illam sanè incredibilem capio voluptatem, quod, cum præclarum esse nihil constet, quin idem operosum, & perdifficile sit, hæc tamen in re omnium pulcherrima, ac præstantissima plane omnes difficultates tua cum excellens libera-

litas,

litas,
unq
bent
editi
tatis
fit la
doct
mal
med
Qvo
mar
est,
vale
men
ope
rega
tus
dub
cept
guir
verb
bus
lo p
ven
nali
lùm
potu
accu
tiâ,
opor
tim

litas, tum singularis sapientia sustulit. Qvis enim unquam tam libenter pecunias collegit, quam tu libenter effundis, ut exeant optimi libri, alii nondum editi, quorum notitia rectissimam ad fontem veritatis viam ostendit, alii sic emendati, ne quæ superflua, quæ imperitorum animos, objecta falsa doctrinæ specie, possit inficere? Quo quidem antea malo nimium graviter laboravimus: utinam iis remediis, quæ parantur, omnino liceat convalescere. Quod ita facile consequemur, si modo is, qui optimarum & maximarum auctor, perfectiorque rerum est, adfuerit Deus. Nam nos quidem, ut opibus valeamus, ut acumine mentis excellamus, quam tamen infirmi sumus ad omnia, nisi præpotentis Dei ope fulciamur, quam planè cæci, nisi ejusdem luce regamur, multorum turpissimus & miserrimus exitus ostendit. Qvis porro affuturum esse DEUM dubitet, si sanctissimam illius doctrinam, quam præceptis declaratam plurimis suo demum ipse sanguine, suæque mortis exemplo comprobavit, non verbo tantum profitebimur, sed vitæ etiam, & moribus exprimemus? Hoc tu scilicet, Pie Pontifex, illo primum vidisti die, quo te in excelsa ista Sede, favente & approbanre divinò Spiritu, omnium Cardinalium sententia collocavit: neque verò vidisti solum, quod tibi fortasse cum multis commune esse potuit, sed etiam, in quo propria tibi debetur laus, accuratè præstitisti. Tu enim ipse tuâ temperantiâ, justitiâ, gravitate, constantiâ, quales esse alios oporteret, exemplum dedisti. Inde manavit statim ad propinquos & affines tuos benè vivendi di-

disciplina: quorum omnium incredibilis abſtinentia, humanitas, pudor civitatem brevi correxit, & conformavit univerſam. Nunc in illam curam totus incumbis, ut reliquæ partes Eccleſiæ, diſcordiâ laborantes, omni à te ratione ſanentur. Serpit enim quotidie longius tranſalpinum illud malum, à quibusdam primò ignoratum, ab aliis poſteâ neglectum, poſtremò à nonnullis etiam vehementer auditum. Sed, ut hoc placuit Deo, quo volente, aut ſaltem permittente, geruntur ea, quæ cur ita ſiant, cauſas indagare noſtrum non eſt: ſic eidem placebit, ut imminutam Chriſtianæ Reipubl. dignitatem tua virtus, & ſapientia in veterem integritatem, ſplendorem quæ reſtituat. Inſtat à te indictum & inſtitutum jam generale Concilium, cujus ea ratio, ea vis, & conſuetudo ſemper fuit, ut ſanctiſſimi Spiritus interventu, diſſidentes animos non concordia ſolum, & pace, verum etiam benevolentia, ſtudioque conjungeret. Hòc tu nos, Pie. IV. remedio ſervabis; errantemque gregem, diſſectum varia culpa, tanquam paſtor optimus, ad obedientiam revocabis, continebisque in officio, & obſervantia erga divinas leges tum perpetua ſanctitate tua, unde hauriunt omnes exemplum omnium virtutum, tum verò iis etiam edendis in hac urbe libris, quorum lectio malas & exitioſas evellit ex animis hominum opiniones: inferit eas, quæ ſi coluntur pietate & beneficentia, uberrimos, & præſtantiſſimos, & plane ſalutares fructus ferant. Atque hujus quidem tanti, ac tam præclari muneris initium unde ſummi aptius potuit, quam ab eo libro, cujus argumentum

& cum

& cum ratione temporum, & cum tuis consiliis ac studiis optime congruit? Quid enim tempora, quid status Ecclesiæ pascit, quid tu optas curasve magis, quam Concilium, quod unicum, & certissimum in tam gravi discrimine, tam propinquâ communi peste, superesse remedium videtur? At in hoc libro, quem tuo jussu primum emitimus, proxima ostenditur ad salutem via, spes omnis in confessione culpæ, in vitæ ac morum emendatione, in summa demum Pontificis auctoritate collocatur. Quæ cum per se maxima sunt, & curandis Christianæ Reipubl. vulneribus utilissima: tum verò ponderis accedit plurimum ab eximia scriptoris innocentia, doctrina, dignitate. Quis enim, quibus animi bonis, quibus industiæ, ingenii ornamentis abundaverit, qui denique vir, quantusque fuerit Reginaldus Polus, aut ignorat, aut, si quam modò tantarum laudum partem habet cognitam, non earum memoriâ, & desiderio vehementer commovetur? Potestne quisquam tam inops à judicio, tam averfus ab humanitate, tam planè ferus esse, ac ferreus, qui non intimis eum sensibus dilexerit, cujus non modò in studiis, in moribus, in sermonibus, sed in ipso planè adspectu omnis probitas, omnis luceret humanitas? De religione verò, deque Christiani hominis officio quid senserit, & judicavit, non aut in uno, aliterve libro ita ostendit, ut in aliis unquam dissenserit: aut ita scripsit, ut aliter viveret: sed omnia, literis ab illo prodita, sine ulla exceptione semper laudarunt, hodieque laudant boni, & sapientes viri; quorum directæ ad veritatem ipsam, id est, ad
unam

unam Dei gloriam sententia nec obtrectandi studio, aut invidia flebitur, nec malevolentia aut ambitione mutatur. Vitæ verò totius instituta, & excellentem in omni actione, omnique fortuna pietatem, utinam, quàm facile noverunt, tam libenter imitarentur multi. Opes, honores, clientelas, Regum maximorum gratiam, & benevolentiam, qui assequuntur, proximè ad felicitatem putantur accedere. At ille hæc omnia apud Henricum Britannia Regem, & jure propinquitatis, & multò etiam magis sua virtute cum possideret, ultro contempsit, ne turpissimas Regis actiones, & adversantem Christi Vicario sententiam probare, aut etiam adjuvare cogeretur. Patavii diu vixit, quanquam erat habitu naturæ prope divino, liberalibus tamen disciplinis vehementer deditus, & cum eloquentiæ, atque philosophiæ pari studio flagraverit, in utra tamen magis enituerit, non facile est existimare. Illud certè constat, qui vel meliora, vel ornatiores scriberet, hac hominum memoria extitisse neminem. Quanquam id ei propositum fuit, eò direxit cognitiones omnes, atque curas, ut Philosophiæ scientiam non tam scriptis, quàm vitâ ostenderet. Itaque major, atque excelsior Patavii in tenui, & humili fortuna fuit, quàm cum in Regno omnibus copiis & ipsius maximè Regis gratiâ floreret. Hic, hic nimirum verus est, ac præstantissimus optimorum studiorum fructus, si quis à se ipso pendeat, si temporum vicissitudines non extimescat, si adversus hominum iniquitates, fortunæque injurias ratione & virtute pugnet. Quam in Polo constantiam, & sapien-

sapientiam fuisse, quis ignorat? Metuendæ erant à Rege potentissimo insidiæ, metuenda vis, propterea quòd, susceptâ Ecclesiæ causâ luculentò illo de Pontificis auctoritate librò, susceptum simul à se gravissimum ejus odium intelligebat, deserebatur etiam quotidie magis à re domestica, fortunis exclusus amplissimis. Nemo tamen eum dejectò, aut demissò sensit esse animò, nemo vidit unquam tristiore vultu. In sermonibus, in consuetudine, in convictu, in tota denique vitæ ratione tranquillitatem mentis, quam habuerat antea, perpetuò retinuit. Nec defuere, quæ nunquam speraverat ac ne cogitaverat quidem, tantis debita virtutibus præmia. Nam, cum ita viveret, ut in uno Deo omnia poneret, cetera, quæ mortales admirantur, infirma, caduca, inania duceret; cumque in illa Patavini gymnasii celebritate domesticis otii sui finibus contentus, paucorum admodum consuetudine uteretur: brevi tamen, ut sibi viam facile virtus aperit, ita manavit fama de admirabili ejus prudentia, temperantia, doctrina, ut ad aures Pauli III. Pontif. Max. pervenerit. Qui cum esset ea mente præditus, ut nemo unquam magis de ornanda egregiis Cardinalibus Ecclesia cogitaverit; eo judicio, ut nemo in delectu erraverit minùs: commotus multorum indubio sermone, Reginaldum Polum, disciplinæ Christianæ renovandæ causa, cum præstantibus aliquot viris ad urbem accivit: eumque paulò post non petentem, non optantem, propè etiam recusantem, Cardinalem creavit. In hac dignitate, cum alios antea, tum se ipsum vicit
omni

omni genere laudis. Omitto singularem illam, cui par oratio reperiri nulla potest, in eade matris acerbissima fortitudinem, atque constantiam. Unicum illi contra omnes injurias, omnesque calamitates conscientia præsidium fuit: & in adversis rebus jam antea didicerat esse fortis. Gravitationem eximiam, pari comitate conditam, mansuetudinem, prudentiam, benignitatem in sublevanda miserorum inopia non attingo. Communia sint hæc, in quibus tamen præcipua quadam laude Polus excelluit. Venio ad id, quod à Cardinalis persona proprie postulatur. Nam, ubi primum sacerdotio est ornatus amplissimo, non ille mentem, ut multi, cum fortuna mutavit, non ille vestem, non argenteam supellectilem, non denique illustrem aliquam, aut opimam provinciæ præfecturam appetivit, sed contempta prorsus rerum humanarum specie, divina studia, quæ antea non leviter attigerat, toto pectore complexus, de tuenda Pontif. juris majestate, de augenda inter homines Dei gloria, de illustranda veritate dies noctesque cogitare cœpit. Quantum enim in ea philosophia, quæ à sensibus ducitur, erroris insit, atque obscuritatis, cum antea non ignorasset, tum vero, totus ad eam philosophiam traductus, quæ cœlestium bonorum cognitionem parit, clarissime perspexit. Jam, illam, quæ colligitur ex Rhetorum præceptis, eloquentiam, in qua præter ceteros antea floruerat, neglexit penitus, inanemque duxit, cum sacrorum librorum voces, non aurium voluptati servientes, sed ad intimas animorum partes incredibili quadam suavitate penetrant.

netr
quan
fia le
tem
conf
dam
pus,
tif, ha
Polu
exper
eum
que n
enim
Card
quod
etiam
Ponti
Moro
stolic
claris
profe
mens
mur
corda
mus.
animi
in illa
imper
lli, leg
obsole
dente

netrantes, exaudivit attentius. Nec verò quidquam habuit antiquius, quam ut à sanctissimis Ecclesiæ legibus discedentes, quoquo modo ad sanitatem redirent: cum ipse multos cohortatione sua, consilio, doctrinâ, nonnullos etiam lenitate quâdam ad meliora consilia converteret. Incidit tempus, cum de sufficiendo post obitum Pauli III. Pontif. habenda Cardinalibus deliberatio esset. Affuit Polus ita sedato animo, ita cupiditatis, & ambitionis expers, ut majore Collegii parte Pontificatum ad eum deferente, non statim assenserit, differendamque rem tantam in posterum diem censuerit: fore enim, si probaret Deus, eundem post aliquot horas Cardinalium consensum: sin minùs, omnino sibi quod Deo displiceret, placere nihil posse. Scripsit etiam in eo conclavi præclara quædam de officio Pontificis, quæ cum aliis ejus libris, quos Joannes Moronus, Cardinalis ob summa erga sedem Apostolicam merita, perpetuamque vitæ innocentiam clarissimus, accuratè servavit, propediem in lucem proferentur. Quibus in libris cum spirare adhuc mens illa divini hominis, & vigere videatur; afficimur non tam præceptis, atque doctrinâ, quam recordatione tantarum virtutum, quas in illo vidimus. Vitæ clausula fuit, in qua ostendit lumen animi ingeniiq; sui, Britannica Legatio. Nam cum in illa Insula per annos multos, duorum Regum imperio, Henrici primum, deinde Odoardi, ejus filii, legitimus Dei cultus, intermissis optimis ritibus, obsolevisset; cumque interitus Odoardi, succedente ejus sorore Mariâ, spem aliquam revocandæ pietat-

pieta-

pietatis, religionis attulisset, visa est unius maximè Poli sapientia rectam errantibus viam monstrare posse, adjunctâ præsertim auctoritate tantâ, quantam nec sine virtute dignitas ulla pareret, nec sine dignitate virtus. In ea legatione optimos Reginz sensus confirmavit; principibus viris & multitudini persuasit, ut novam hæresin, Henrici nefaria libidine inductam, abjicerent, veterem sacrorum disciplinam, rationemque susciperent: cum Ecclesiâ, si salvi esse vellent in gratiam redirent: unum esse Romæ potestate summa, Christi Vicarium, in quo creando commotæ Spiritu sancto Cardinalium mentes, ex vetere multorum seculorum instituto, tradita per manus consuetudine, consentirent; quæcunque ille sanciret in terris, ea firma & rata in cælo esse, cetera communi saluti vehementer adversari, hominum sediciosorum, vel Satanæ potius ipsius inventa, ut genus humanum, si possit, universum perdat; suæque socios habeat plurimos infelicitatis & culpæ. Mansit in officio, & fide, quam diu Polus, & Regina vixerunt, Britannica natio, utriusque innocentia, & sanctitate, alterius etiam sermonibus & præceptis commota. Postea cum utrumque Deus, cujus abdita consilia non assequitur humana mens, ad cælestis vitæ præmia vocasset; lapsa est iterum, & concidit illa gens, destituta consiliis, quibus antea nitebatur. Jamque ad finitimas nationes pervasit hæc pestis, & dira contagio; nec videretur posse consistere, nisi tua, Pie IV. Pontif. Max. sapientia singularis occurreret, Tridenti indicto Concilio, Romæ omnibus rebus ad

ratio

ratio
am
re o
mac
bis
futu
com
te,
quat
com
funt
circu
prop
rum
fiam
runt,
petua
ptare
perpe
viro
cufm
rat.
mur,
te un
benef
te pr
ces, &
confi
major
cogita
omnia

rationem, æquitateque revocatis. Qvòd verò etiam eorum scripta, quos in beatorum numerum iure olim Ecclesia retulit, integrâ, deletis omnibus maculis, pervulgari jubes: quòd excellentem nobis Regina di Poli, amissâ ejus voce, doctrinam restituis: mirum est, quàm vehementer adjuves communem causam, quantum se tibi pro ista mente, istaqve curâ omnes homines debere fateantur; quantum ab ipso Deo, qvî tibi nostram salutem commisit, gratiam, & benevolentiam in eas. Hæc sunt illa merita, qvibus hominum vita, brevissimis circumscripta finibus, ad infinitam memoriam propagatur; hæc illa, nunquam satis laudata, veterum Pontificum instituta, qvibus hæc nobis Ecclesiam tam præclare fundatam, extractamq; reliquerunt. Quæ utinam, sicuti propria tua sunt, ita perpetua esse possent. Nemo enim dubitat, qvin, optare tibi perpetuam vitam, idem sit optare nobis perpetuam felicitatem. Nec verò cuiquam bono viro tanti est hujusce lucis usura, qvin de sua detractum aliquid vitæ libenter, si possit, in tuam conferat. Sed, qvoniâ hac lege huc omnes ingredimur, ut aliquando discedamus: nec licet nobis in te uno singularem conditionem, pro tua singulari beneficentia postulare: saltē, ut quàm diutissime te præsentē perfruamur, & petimus à Deo supplices, & futurum pro summa ejus erga nos clementiâ confidimus. Magna enim sunt, quæ jam inchoasti: majora tamen, quæ mente designas. Nihil vulgare cogitas, nihil humile, nihil angustum: metiris omnia tua dignitate potius, quàm communibus ex-

Bbb

emplis

emplis. Præclare. Non enim Pontificiæ laudes in mediocritate versantur; nec decet, qui potestate, & honore cunctis hominibus antecellat, eum ab ullo homine rectè agendi cupiditate, studioq; superari. In te igitur, Pont. Max primùm tuendæ, atq; amplificandæ religionis, deinde ejus otii conservandi, cuius auctor, & custos antea fuisti, sita spes omnis est. A te honesta studia, à te liberales disciplina, à te ipsa virtus ornamenta sua repetit. Tu, quod facis & fecisti egregiè, perpetuò facies, ut omnes gentes diuturna pace, iustitia, pietate foveas, urbem Romanam operibus magnificentissimis, & cum ipsa antiquitate comparandis, ornes; civitatem tui studiosissimam, superiorum temporum calamitatibus afflictam, perpetuâ benignitate recrees; denique tollas aliquando ex imperitorum animis dubitationem illam, quæ laudabilia multorum studia remoratur, utrum res maximas fortuna possit sine virtute perficere, an virtus, quò contendat, sine fortuna pervenire? De quo quid sentires ipse, ostendit jam pridem tuæ vitæ ratio: nunc, ut omnes idem sentiant, facillè unus præstare potes, restitutâ iis artibus dignitate, quæ te talem tantumqve fecerunt, ut, quales ipsæ quantaq; essent, ope tuâ, studioqve omnes mortales intelligerent.

